

نگاه نخستین جنبش زیست‌محیطی جهان قاسم ملکی

● در سال ۱۹۶۲، نبرد قانونی ۱۷ساله‌ای بر سر احداث یک کارخانه برقابی در دره هادسون در ایالت نیویورک آغاز شد که می‌توان آن را منشأ جنبش امروزی زیست‌محیطی در ایالات‌متحده و سراسر جهان دانست. ماجرا از تقاضای شرکت برق ادیسون آغاز شد که باوجود اعتراض‌های محلی تا اخذ مصوبه از کمیسیون فدرال انرژی ایالات‌متحده پیش رفت. سه سال بعد، دادگاه تجدیدنظر آمریکا پس از رسیدگی‌های متعدد، حکم به عودت پرونده داد. برای نخستین‌بار در تاریخ ایالات‌متحده، دادگاهی حکم داده بود که حفاظت منابع طبیعی درست به اندازه منفعت اقتصادی اهمیت دارد. اما، موضوع دیگر جنبه ملی پیدا کرده بود و تعداد زیادی از افراد مشهور درگیر آن شده و از آن پشتیبانی می‌کردند. پیت زیگر، خواننده مشهور موسیقی فولک، که ترانه‌های زیادی در وصف رودخانه، ازجمله ترانه «قایق‌رانی بر رودخانه طلایی» را در سال ۱۹۶۲ ساخته و اجرا کرده بود و خودش هم در کلبه‌ای چوبی در جوار رودخانه هادسون زندگی می‌کرد. او اقدام به تشکیل سازمانی مردم‌نهاد به‌نام آپ‌پاک کرد که پس از جمع‌آوری کمک‌های مالی، کشتی بادی آپ‌پاک را ساخت و در روز ۱۷ ماه می ۱۹۶۹ به‌آب انداخت.

پس از به‌آب‌انداختن کشتی بادی توسط سازمان مردمی آپ‌پاک که متکی بر ایده اجرای کنسرت‌های موسیقی برای جلب مشارکت و حمایت مردم از پاک‌سازی رودخانه بود، حمایت‌های مردمی از مخالفت با احداث کارخانه برق ادیسون و نیز جلوگیری از دیگر آلودگی‌های رودخانه هادسون شدت گرفت. در آن‌موقع رودخانه هادسون در اثر هدایت فاضلاب کارخانه‌های صنعتی و نیز حدود ۵۰ روستای مجاور رودخانه به آن، به‌حدی آلوده بود که امکان شنای انسان در آن نبود و ماهی‌های رودخانه نیز تلف می‌شدند. ترانه‌های زیادی در مدح زیبایی‌ها و ارزش‌های دره و رودخانه هادسون ساخته شده و ده‌کده‌به‌ده‌کده، به شیوه دوره‌گردی اجرا شدند که در ارتقای آگاهی مردم و تهییج آنها در حفاظت از محیط‌زیست خود تأثیر فوق‌العاده‌ای داشتند. خواننده موسیقی فولک، کانتری و بلوز، تام ونیسلو، ترانه‌ای با عنوان «های لوکا یوئدر، این آپ پاک است» اجرا کرد که به سرود اصلی جنبش آپ‌پاک بدل شد. او در این ترانه تلاش‌های انجام‌شده برای تأمین مالی ساخت کشتی بادی و چگونگی هم‌دوشی سیاه‌سفید برای مبارزه مشترک را توضیح می‌دهد. اینجا موسیقی مردمی نقش تاریخی خود را ایفا کرد و به ابزار آگاهی و جلب مشارکت مردم در پاک‌سازی محیط خود بدل شد. مالوینا ریئولدر، دیگر ترانه‌سرا و خواننده موسیقی مردمی، که اولین ترانه درباره باران‌های اسیدی را در سال ۱۹۶۴ به‌نام «با باران چه کردید»، ساخته و اجرا کرده بود. در سال ۱۹۷۰ ترانه زیبای «آپ پاک» را برای تشریک مساعی در این جنبش زیست‌محیطی ساخت و آن را کوچه‌ورزن و کنسرت‌های باشکوه دهه ۷۰ اجرا کرد. پس از موفقیت این جنبش اجتماعی، سازمان آپ‌پاک هم‌راه فستیوال موسیقی و زیست‌محیطی خود را در حمایت از احیای رودخانه بزرگ هادسون برگزار می‌کند و هنر را به وسیله آموزش، ارتقای آگاهی، تهییج و جلب مشارکت مردم بدل کرد. است. و اکنون ماایم و اینوه مسائل زیست‌محیطی در کشوری که حفظ محیط‌زیست ظاهرار در زمره موضوع‌های درجه‌اول آن نیست.

جدول ۲۲۶۳ ■ طراح: ییزن گورانی

افقی:

۱- مهماندار - آشوب، غوغا- گلشن ۲- خشمگین- کتابی شامل شش دفتر با حکایت‌های جالب و پندآموز سروده مولوی ۳- قهرمان داستان ایلید- سرگردان و بلاکلیف- بیمار ۴- وقت و هنگام- زیبا- نوعی ماسه ریز ۵- مردن از غصه- برگزیده از هرچیز- پرمصرف‌ترین ادویه مورداستفاده در پخت پیتزا ۶- ماه سوم میلادی- همه- روز گذشته ۷- سنگین- نامی پسرانه- رقم‌ها ۸- ساز کلیسا- اندازه‌گیری طول تقریباً معادل ۲/۵ سانتیمتر ۱۱- شهر برج ابل- پاندول- انتها ۱۲- متقارب- قید زمان- سوغات قصصر ۱۳- گلن‌گدن- تکرانه- رهبر مذهبی کاتولیک‌های جهان ۱۴- از آثار طه‌حسین، ادیب و نویسنده فقیذ مصری- صدای خنده بلند ۱۵- زمین مناسب فوتبال- عاشق گلشاه- ترانه خواب کودک.

عمودی:

۱- موی پلک چشم- شهری در استان کردستان- از الفبای انگلیسی ۲- منطقه خوش‌آب‌وهوای تابستانی- طلایی- مادر عیسی‌مسیح(ع) ۳- مفصل بین ران و ساق- جانور بی‌مهره سخت‌پوست دریایی- ستاره ثریا ۴- ریشه- اکنون- راحت‌طلب ۵- در قدیم می‌سوزانند تا محیط خوشبو شود- پول کم‌ارزش- به یکباره

حل بحران منابع آب زیرزمینی وبازنگری درسیاست‌ها

بحران فاجعه‌باری، دشت‌ها و آبخوان‌های کشور را فراگرفته است. پیامدهای این بحران علاوه بر نابودی کمی‌وکیفی آبخوان‌ها، فرونشست سراسری دشت‌ها را در پی دارد که از آن به زلزله خاموش تعبیر می‌شود. در اثر فرونشست زمین مراکز مسکونی، تاسیسات شهری، راه‌های ارتباطی جاده‌ای و ریلی و میراث تاریخی- فرهنگی در معرض آسیب جدی هستند و خسارت وارده قابل تخمین و جبران نخواهد بود.

متأسفانه این بحران پنهان از دیدگان است و اهمیت و بزرگی آن آنچنان که شایسته است، احساس نمی‌شود. در این نوشتار نشان داده خواهد شد که دو سیاست کلی و جاری در کشور در ارتباط با آب که عبارتند از: الف - سیاست پرداخت یارانه به حامل‌های انرژی در بخش کشاورزی؛ ب - سیاست توسعه روش‌های نوین آبیاری تحت فشار؛ خود عامل تشدید و تداوم بحران آب زیرزمینی در کشور هستند. همچنین با تکیه بر مبانی کارشناسی نشان داده خواهد شد تا زمانی که سیاست‌های جاری کشور موردتجدیدنظر جدی قرار نگیرند، تلاش‌ها و برنامه‌ریزی‌های در دست انجام مسئولان کشور برای مقابله با بحران آب زیرزمینی بی‌نتیجه خواهد بود. در این نوشتار همچنین با نقد نگرش عمومی و رایج مبنی بر اینکه برداشت‌های غیرمجاز از منابع آب زیرزمینی علت بروز بحران است، ضمن بازتعریف برداشت مجاز و غیرمجاز با درنظرگرفتن توان اکولوژیک دشت‌ها، نشان داده خواهد شد حتی با حذف کامل برداشت‌هایی که با تعریف قراردادی موجود، غیرمجاز نامیده می‌شوند روند تخریب و نابودی آبخوان‌ها متوقف نمی‌شود و با شتاب کمتر، تداوم خواهد یافت.

۱-ابعادبحران آب زیرزمینی کشورازبنا مسئولان:

- معاون دفتر آب و خاک سازمان محیط‌زیست کشور: ۷۰ درصد سفره‌های آب زیرزمینی کشور در ۱۰ سال گذشته تاکنون روبه‌کاهش هستند. این کاهش یعنی اینکه سطح آب سفره‌های زیرزمینی و آبخوان‌های کشور روبه‌کاهش است. آن چیزی که به‌عنوان بحران دریاچه ارومیه از آن یاد می‌شود، چند برابر آن در زیرزمین درحال‌وقوع است و علت آن استفاده بی‌رویه از منابع آب شیرین در کشور است. - مدیر امور زمین‌شناسی، مخاطرات زیست‌محیطی سازمان زمین‌شناسی کشور (محمدجواد بلورچی): «۳۰۰ دشت از ۶۰۰ دشت کشور در معرض خطر فرونشست پدیده‌ای بدون بازگشت است که در نیمی از دشت‌های کشور اتفاق افتاده است. فرونشست زمین مانند سرطان خاموشی است که این تعداد در سال آن نمی‌شود و در آن امکان از‌دست‌دادن زمین برای همیشه اتفاق می‌افتد».

- مقام مسئول در وزارت نیرو (محمدعلی مصطفوی - چهارم اسفند ۹۳) «از ۶۰۹ دشت و محدوده مطالعاتی کشور هم‌اکنون ۳۱۷ دشت جزء مناطق ممنوعه و بحرانی است که این تعداد در سال ۱۳۹۲ حدود ۲۹۷ دشت بوده است. طی ۱۵ سال گذشته حدود ۸۰ میلیارد مترمکعب و در هفت سال گذشته حدود ۳۸ میلیارد مترمکعب از ذخایر آب زیرزمینی نابود شده که این اقدام یعنی خسران به سرمایه ملی.

اگر چه تعداد برداشت‌ها از ۷۲۷هزارو ۸۳۷ فقره در سال ۸۵-۱۳۸۴ به ۹۸۵هزارو ۳۰۸ فقره در سال ۹۲-۱۳۹۱ افزایش یافته ولی حجم آب برداشتی کاهش یافته و از ۷۹ میلیارد مترمکعب به ۶۴ میلیارد مترمکعب کاهش یافته است. این کاهش از آغاز مرگ

و نابودی تدریجی آبخوان‌ها خبر می‌دهد. اظهارات مدیرکل دفتر نظام‌های حفاظت و بهره‌برداری آب و آبفای وزارت نیرو (آقای میبدی) در این خصوص گویاست:

«در سال‌های گذشته آبدهی منابع آب زیرزمینی شامل چاه‌ها، چشمه‌ها و قنات‌ها بین ۲۰ تا ۴۰ درصد کاهش یافته و به همین تناسب سطح زیرکشت نیز کاهش یافته و در برخی استان‌ها مانند کرمان سالانه هفت هزار هکتار از باغ‌ها خشک می‌شوند. با بحرانی‌شدن وضعیت دشت‌ها در سطح کشور که ۶۰۹ دشت ممنوعه شده میزان آبدهی از چاه‌های مجاز ۴۰ درصد کاهش یافته است»

این روند همچنان ادامه دارد و در سال‌های آینده نیز هم‌زمان با تخریب و نابودی کمی و کیفی آبخوان‌ها، کاهش هر چه بیشتر آبدهی چاه‌ها، چشمه‌ها و قنات گریناپذیر خواهد بود.

۲-اقدامات وبرنامه‌ریزی‌هایبرای مقابله بابحران آب زیرزمینی کشور:

محمدعلی مصطفوی، مقام مسئول در وزارت نیرو در اسفند ۹۳: «همه تلاش ما این است که از ۵/۷ میلیارد مترمکعب آب اضاف‌ای که سالانه از سفره‌های آب زیرزمینی کشور برداشت می‌شود، جلوگیری کنیم تا در بلندمدت کسری ۱۱۰ میلیارد مترمکعبی مخزن آب زیرزمینی جبران شود».

این پرشش مهم مطرح است که اقدامات و برنامه‌های دولت در مقابله با بحران آب زیرزمینی کشور کدام‌اند و میزان اثربخشی آنها چقدر است؟ بر مبنای اظهارنظرها و برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات در دست انجام، برنامه‌های دولت برای مقابله با بحران آب زیرزمینی کشور عبارتند از:

- جلوگیری از حفر چاه‌های غیرمجاز؛ - تلاش برای جلوگیری از برداشت‌های غیرمجاز؛ - کنترل برداشت آب از طریق نصب کنتورهای هوشمند؛

به‌دلایلی که در ادامه خواهد آمد این رویکرد دولت حتی در صورت موفقیت در اجرای کامل آن، راهکار مؤثری برای بحران آب زیرزمینی کشور نخواهد بود.

۳- دلایل ناکافی بودن اقدامات و برنامه‌های دولت در مقابله بابحران آب زیرزمینی:

چنین برداشت می‌شود که علت بحران پدیده‌آمده، برداشت از طریق چاه‌های غیرمجاز از منابع آب زیرزمینی است. علت این برداشت نادرست آن است که به این واقعیت مسلم توجه نمی‌شود

جامعه

*سیداحمد خاتون‌آبادی * . لطف‌الله ضیایی*

